

Jože Borštnar – zgodba neke generacije

Mala splošna enciklopedija – stran 199: BORŠTNAR, Jože (r. 1915), politični delavec, sodnik ustavnega sodišča. Gimnazijo je končal v Novem mestu, železniško prometno šolo pa v Beogradu; član KPJ od leta 1940. V NOB od leta 1941, najprej je bil član OK KPS za Novo mesto in Belo krajino, nato politični komisar Belokranjskega odreda, komisar Cankarjeve brigade, komisar 15. divizije, komandant 4. operativne cone in komandant 9. korpusa NOV. Po vojni je bil komandant mesta v Ljubljani; direktor državnih železnic v Ljubljani; večkrat je bil izvoljen za republiškega in zveznega poslanca; bil je zastopnik pri vojaški upravi JLA za STO; minister v vladi LRS in član izvršnega sveta Slovenije; član CK ZK Slovenije, glavnega odbora SZDL Slovenije, član predsedstva republiškega odbora ZB Slovenije. Nosilec partizanske spomenice 1941 in drugih visokih odlikovanj; narodni heroj.

»Rodil sem se v Gabrovki, v hribih. Oče je umrl, ko sem imel štiri leta in mama je ostala s štirimi otroki. Ko se je poročila drugič, me je »prevzela« očimova mama. Prišel sem v Novo mesto in sledila je gimnazija. Na gimnaziji sta bili tedaj dve dijaški organizaciji. Prva, klerikalna Vesna in napredna, liberalna, sokolska, Prosveta. V obeh organizacijah je bil seveda cel niz prepričan, od najbolj desnih, do najbolj levih. Zanimivo je bilo, da se desničarja Vesne in Prosvete nista niti pogledala, levi pa smo bili prijatelji, ne glede na »strankarsko« pripadnost. Manjkal nam je le prosvetljitelj, organizator. V sedmi gimnaziji smo imeli pravzaprav izredno srečo, saj je bil po kazni premeščen v Novo mesto dr. Ferdo Kozak. On nas je seznanil s širino sveta, s komunizmom, naprednim gibanjem.

Potem je sledila železniška šola v Beogradu. In spet smo se levi »prevohali« ter delali in prijateljevali, ne glede na narodnost. Slovenci, Makedonci, Srbi, Hrvatje. Desni se med seboj, če so bili različne narodnosti, niso trpeli. Kje bo zadržal Srb iz tistih časov sploh »povolhal« Hrvata. In obratno. Levi smo bili tesno povezani, organizirali smo razne akcije, štrajke.

In potem smo se nenadoma

znašli v partizanih. Levi liberalci in klerikalci, skoraj ves naš razred se je znašel v partizanih. Najjih naštejem samo nekaj: Franc Pirković, dr. Marjan Morel, dr. Ivo Kopač, dr. Stane Pirc, Lojze Drenik, Franc in Tone Kastelic in seveda še drugi. In potem sem se 1946. leta znašel v Beogradu kot direktor slovenskih železnic. Vsi »levi« iz naše beograjske železničarske klase, ki so seveda preživeli vojno vihar, so bili v partizanskih uniformah.

Kapitulacija stare Jugoslavije mi je v spominu, kot bi se dogodilo včeraj. Bil sem v službi na postaji v Brestanici in opazoval vso to zmedo. Tudi tisto, ki so jo načrtno povzročali nemčurji in kulturbundovci. Pijani vojaki, namerne napačne informacije in vse ostalo, kar sodi k zlomu države in armade. Edini, ki smo ohranili mirno kri, smo bili komunisti, saj smo to zmedo napovedovali že davno. Ljudje so pričakovali nov red, dočakali preselejevanje in teror, padli so prvi talci in prišla je iztreznitev novega reda.

Ko sem leta 1937 prišel iz beograjske šole v Brestanico, sem se vključil v ilegalno delo. Tam je namreč že delal moj gimnazijski sošolec Sušteršič, ta me je spoznal z učiteljem Ivom Levstikom in tako sem

prišel do Maksa Strmečkega. Ta je bil zaradi političnega delovanja, pred tem sedem let zaprt v Mitrovici, in je imel za sabo tako rekoč ilegalno univerzo, ki jo je prenašal na nas. V partijo sem bil sprejet 1940. leta.

Dobil sem nalog, da zapustim Štajersko in bil poslan na teren okoli Mokronoga in Mirenske doline. Moj beg je bil kar se da preprost. Vsaj na videz. V železničarski uniformi in s kovčki v rokah sem se odpeljal v Sevnico in dalje v Krmelj, kjer sem imel teto. Tam me je za prehod čez mejo napotila do kretnika, ki je stanoval tik ob meji. Bil je v službi. Njegova žena me je odpeljala do hiše in mi pokazala, kje je najbližja pot čez mejo. Nemško-italijansko seveda. Napotil sem se proti italijanski strani, in ko sem mislil, da je vsega že konec, spomnim se, da je deževalo, se izpod nekega kozolca prikažejo Italijani. Od njih sem bil oddaljen 20 do 30 metrov. Segel sem v žep sukniča, potegnil iz žepa kot neko dovolilnico, jo od daleč pokazal Italijanom in z drugo roko zamahnil v smer, kamor sem bil namenjen. Vodja patrole je verjetno mislil, da imam res dovolilnico; ni se mu dalo priti bliže in je zamahnil z roko, češ da imam prosto pot. To se danes sliši preprosto, toda kaj človek doživi in pretrpi v takih trenutkih, se ne da niti povedati niti napisati.

Isto se je ponavljalo na mejnih prehodih, ko sem po nalogi potoval iz nemške cone v italijansko. Prvič sem se zaprl v stranišče službenega voza in pretrpel 10 groznih minut čakanja ali bodo Nemci pogledali tudi v ta kotiček ali ne. Kasneje sem te grozne 10-minutne pretrese doživljal v zaklenjenem poštnem vagonu. Seveda je težko opisati doživljanje in težke preizkušnje Jožeta Borštnarja. Potrebno bi vsaj nekaj knjig, da bi opisali vsaj tiste najbolj značilne. In iz teh njegovih pripovedi se lahko potegne marsikatera vzporednica med tistimi težkimi časi in sedanostjo.

»Pred nekaj leti sem se pogovarjal z znančema, brata sta, delata na Švedskem. Eden od

njiu mi je dejal, kako srečni smo bili pravzaprav v partizanih. Drugi ga je dregnil pod rebra, češ, ali nisi malo pregloboko pogledal v kozarec. Pa je imel mož globoko prav. Sam je videl visoko industrializirano deželo, ves ta silni standard in obenem tisto morečo praznino v ljudeh, ki je ne more zapolniti niti nov avto niti še tako lepo okrašena hiša. Kdor je šel v partizane se je dobro zavedal, v kaj se spušča. To je bila zavestna odločitev. Prav ta zavest in medsebojna odvisnost v najtežjih trenutkih je poglobljala prijateljstvo. Padel je mitraljezec, iz zaklona je skočil borec, padel, pa drugi. Šele na mojo komando so nehali reševati mrtvega mitraljezca. Bili so to svetli ideali, ljubezen do domovine, tovarišstvo, vera v pravičnost, ustvarjanje pravičnejše, boljše družbe, vdanost partiji, tovarišu Titu, domovini. To je bilo tisto notranje bogastvo, ki ga nikdar ne bo mogel nadomestiti še tako visok standard. In to je mislil naš inženir s Švedske, ko je govoril o sreči v partizanih.

Takoj na začetku, ko je bil

komandni kader tesno med moštvom, med borci, pa tudi kasneje, ko smo v štabih dobili svoje kuhinje in se zaradi nalog morali nekako ločiti od borcev, je bila selekcija komandnega kadra izredno huda. Komandir ali komandant, ki se je izogibal borbam, je na zahtevo borcev »letel«. Tudi komandanti divizij. Spominjam se, da smo imeli pravo politično akcijo, ko smo, na primer, ločili kuhinje enot in štabov. Do takrat smo jedli iz enega kotla z borci, le da smo bili na vrsti zadnji. Da moramo v štabu po končani akciji, pohodu, šenalizirati stvari, narediti načrte za v bodoče, medtem ko borci spijo. Pred vsako akcijo smo se posvetovali s čim večjim krogom ljudi, komandirjev, borcev. Prav neverjetno se zdi danes, da je v najbolj zamotanih situacijah preprost kmet, pastir, našel najboljšo rešitev. In znali so ceniti osebno hrabrost. Sredi noči smo šli prek reke. Precej borcev ni znalo plavati, pa je fant iz bližnje vasi pripekljal voz, borci so sedli nanj in prepeljal jih je preko reke. Nazaj grede so nastopile težave. Ker voz ni bil obtežen, ga je deroča voda odnesla. Brez pomisleka sem skočil v reko in fanta rešil. Zato so mi borci zaupali, čeprav nisem skakal v vodo zaradi njihovega zaupanja ampak z edino mislijo, daje treba fanta rešiti.

Tovariš Borštnar je heroj. Ne samo zato, ker je vodil velike bitke ampak predvsem zato, ker je dokazal, da človek v vsaki situaciji lahko in mora ostati predvsem človek. Vsem velikem pomenu te besede. Kot sam pravi, je bil slovenski narod tedaj na robu uničenja. Prvič v svoji zgodovini je prijel za orožje, ustvaril svojo vojsko in jo kljub vsem težavam obdržal na slovenskem ozemlju – od začetka do konca vojne. Ustvaril svoj poveljniški kader, ki je znal tudi brez letal, tankov in topov, pri nas zaradi številnih komunikacij in bližine sovražnih postojank sploh ni bilo pogojev za uporabo teh orožij, zavzeti tudi velika mesta, ki jih tudi vojaški strokovnjaki brez orožij ne bi znali zavzeti.

Marko Pirjevec

Na seji izvršnega odbora republiškega odbora Rdečega križa so razpravljali o nadaljnjih ukrepih za usposobitev občinskih in krajevnih organizacij RK v splošnem ljudskem odporu in družbeni samozasčitni ter dejavnosti Rdečega križa v tednu solidarnosti. Na koncu se je bila še krajša slovesnost, na kateri so podelili Zlati znak Rdečega križa Slovenije primarju dr. Dušanu Reji ob 70-letnici, za njegovo dolgoletno delo v organizaciji.

L. G.

Jubilej Lojzeta Piškurja

Lojze Piškur, krajan in družbenopolitični delavec v krajevni skupnosti Gradišče, upokojeni predsednik Vrhovnega sodišča SRS, je pred nedavnim praznoval svojo 70-letnico.

Že 35 let živi na območju krajevnih skupnosti Gradišče. Med NOB je od 1942. leta na tem terenu deloval kot aktivist OF. Po vojni je vse svoje sile posvetil izgradnji naše socialistične samoupravne družbe in je deloval na raznih odgovornih mestih.

Po upokojitvi se je aktivno vključil v delo krajevnih skupnosti Gradišče, kjer je predsednik poravnalnega sveta in član komisije za odlikovanja pri svetu krajevnih skupnosti. Sam pravi, da rad sodeluje v krajevni samoupravi, ker vidi dobre rezultate naporov, ki jih vlaga skupaj z drugimi aktivisti.

Čestitkam ob njegovem jubileju se pridružujejo tudi krajan KS Gradišče. Predstavniki družbenopolitičnih organizacij in samoupravnih organov KS so mu 22. maja pripravili tovariško srečanje ter mu zaželeli še mnogo zadovoljnih, uspešnih in zdravih let.

A. Ž.